

- emy of Sciences, Institute of Sociological Research, Soviet Sociological Association. pp. 19–28 (in Russian).
13. DVORETSKA, G. V. (2001) *Sotsiologiya: navchalnyy posibnik — Sociology: Manual*. Kyiv: KNEU (in Ukrainian).
 14. ZASLAVSKAYA, T. I. (1991) Sotsializm, perestroika i obshestvennoe mnenie — Socialism, restructuring and public opinion. *Sociological Research*. 8. pp. 3–21.
 15. LAAS, N. (2008) Sotsialna stratifikatsiya radianskogo suspilstva: kontseptualnyy poshuk v anglomovniy istoriografii drugoi polovini XX — pochatku XXI st. — Social stratification of Soviet society: conceptual searching in English historiography of the second half of XX — beginning of XXI century. *Ukrayina XX stolittya: kultura, ideologia, politika* — Ukraine twentieth century: Culture, ideology, policy. 14. pp. 104–116.
 16. CHURCHWARD, L. G. (1973) *The Soviet intelligentsia: An essay on the social structure and roles of Soviet intellectuals during the 1960s*. London: Routledge & K. Paul.
 17. INKELES, A. (1968) *Social change in Soviet Russia*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
 18. ANDRUSCHENKO, V. P. et al. (2003) *Politichna istoriya Ukrainy: u 6 t. T. 6: Vid totalitarizmu do demokratii (1945–2002) — The political history of Ukraine. Twentieth Century: The 6 v. V. 6: from totalitarianism to democracy (1945–2002)*. Kyiv: Geneza (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 15 жовтня 2014 р.

УДК 94(477.74)«1917»

О. Г. Шишко

**СОЦІАЛЬНИЙ ФАКТОР
В ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО КОМІТЕТУ РСДРП(б)
(березень–червень 1917 року)**

Одеська національна академія харчових технологій,
вул. Канатна, 112, Одеса, 65039, Україна

Шишко Олександр Григорович, к. і. н., доц., доцент кафедри соціології, філософії та права, e-mail: shyshko2011@ukr.net

АНОТАЦІЯ

Організаційне оформлення одеського комітету РСДРП розпочалось 7 березня 1917 року. До комітету увійшли меншовики разом з більшовиками, які після виходу з підпілля почали спільно про-

водити роботу у радах, профспілках тощо. У першому скликанні Одеської ради робітничих депутатів серед 911 депутатів більшовиків було лише 18 осіб. Одеська рада робітничих депутатів та її виконком з перших днів своєї діяльності значну увагу почала приділяти встановленню 8-годинного робочого дня. Радянська історіографія всю заслугу в цьому процесі приписувала виключно наполегливій боротьбі більшовиків. Насправді ініціатива належала самим робітникам, що підтверджували виступи самих одеських більшовиків у березні 1917 року. Меншовики намагалися надати цьому процесу організованого, а не хаотичного характеру. З метою вирішення соціальних конфліктів, які неминуче виникали між робітниками та власниками підприємств, меншовики почали активно пропагувати ідею мирових камер. Більшовики розглядали ці організації як форму співпраці з буржуазією, а така співпраця для них була неприйнятною. Відповідно, серед членів мирових камер представництво більшовиків було незначним. Схожа ситуація склалася у профспілковому русі, де більшовики мали вплив лише на профспілки металістів, машинобудівників та залізничників, й не були представлені у Центральному бюро профспілок. Так само незначним було їхнє представництво у Центральній раді фабрично-заводських комітетів.

Ключові слова: РСДРП(б); більшовики; меншовики; 8-годинний робочий день; мирові камери; профспілки; фабрично-заводські комітети.

А. Г. Шишко

**СОЦИАЛЬНЫЙ ФАКТОР
В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОДЕССКОГО КОМИТЕТА РСДРП(б)
(март–июнь 1917 года)**

Одесская национальная академия пищевых технологий,
ул. Канатная, 112, Одесса, 65039, Украина

Шишко Александр Григорьевич, к. и. н., доц., доцент кафедры социологии, философии и права, e-mail: shyshko2011@ukr.net

АНОТАЦИЯ

Организационное оформление одесского комитета РСДРП началось 7 марта 1917 года. В состав комитета вошли меньшевики вместе с большевиками, которые после выхода из подполья начали совместно вести работу в советах, профсоюзах и т. д. В первом созыве Одесского совета рабочих депутатов среди 911 депутатов большевиков было всего 18 человек. Одесский совет рабочих депутатов и его исполком с первых дней своей деятельности большое внима-

ние стал уделять установлению 8-часового рабочего дня. Советская историография всю заслугу в этом процессе приписывала исключительно настойчивой борьбе большевиков. На самом деле инициатива принадлежала самими рабочим, что находит подтверждение в выступлениях самих одесских большевиков в марте 1917 года. Меншевики стремились придать этому процессу организованный, а не хаотичный характер. С целью разрешения социальных конфликтов, которые неминуемо возникали между рабочими и собственниками предприятий, меньшевики начали активно пропагандировать идею мировых камер. Большевики рассматривали эти организации как форму сотрудничества с буржуазией, а такое сотрудничество было для них неприемлемым. Соответственно, среди членов мировых камер представительство большевиков было незначительно. Подобная ситуация сложилась и в профсоюзном движении, где большевики имели влияние только на профсоюзы металлистов, машиностроителей и железнодорожников и не были представлены в Центральном бюро профсоюзов. Незначительным было их представительство также в Центральном совете фабрично-заводских комитетов.

Ключевые слова: РСДРП(б); большевики; меньшевики; 8-часовой рабочий день; мировые камеры; профсоюзы; фабрично-заводские комитеты.

O. H. Shyshko

**SOCIAL FACTOR IN THE ACTIVITIES
OF THE ODESSA COMMITTEE OF THE RSDLP(b)
(March–June 1917)**

Odessa National Academy of Food Technologies,
112 Kanatna St., Odesa, 65039, Ukraine

Shyshko Oleksandr Hryhorovych, PhD in History, Assistant Professor of the Department of Sociology, Philosophy and Law, e-mail: shyshko2011@ukr.net

ABSTRACT

The formation of the Odessa committee of RSDLP started on March 7, 1917. The committee included both the Mensheviks and the Bolsheviks, who, after leaving the underground, began to work together in councils, trade unions, etc. Noticeably, Mensheviks were more numerous and more positively engaged. In the first convocation of the Executive Committee of the Odessa Council of the Workers' Deputies, Bolsheviks were only three out of twenty three persons present. The Odessa Council of the Workers' Deputies and its Execu-

tive Committee as early as in first days of their functioning, started to pay a lot of attention to establishing 8-hour long working day. The Soviet historiography traditionally arrogated these achievements solely to Bolsheviks' perseverant struggle. In reality, the initiative belonged to workers themselves, which is evident from the statements of the Odessa Bolsheviks in March 1917. It was the Mensheviks who attempted to coordinate the process. Although in 1920s Bolsheviks were already misleadingly stating in their published articles, that workers started to implement the 8-hour long working day after the Executive Council's ruling was adopted — following the initiative of Bolsheviks. To tackle the social conflict, which inevitably arose between the workers and the enterprise owners, Mensheviks started to propagate actively the idea of 'peace cameras'. Bolsheviks viewed these organizations as a form of collaboration with bourgeoisie, and therefore deemed them unacceptable. Representation of the Bolsheviks in these cameras was marginal. Similar situation arose in the trade union movement, where Bolsheviks had influence only over the unions of metal-workers, mechanics and railroaders, and were not represented in the Central Bureau of the Trade Unions. Their representation in the Central Council of Plants and Factories' Committees was negligible as well.

Key words: *RSDLP(b); Bolsheviks; Mensheviks; 8-hour long working day; peace cameras; trade unions; Committees of the Plants and Factories.*

Історія колись державної партії й комуністичної доктрини за останні два десятиліття не стала пріоритетом для українських істориків. Як у середині 90-х років ХХ ст. С. Кульчицький зазначав, що, «на жаль, історики вже оминають цю проблематику» [1, с. 7], так і через 15 років О. Лупандін наголошував, що «звернення до дослідження ролі більшовиків в Українській революції давно назріло» [2, с. 202]. Тому з наукової та практичної точки зору актуальним залишається висновок С. Кульчицького про те, що «тільки чітко висловлене засудження комуністичної доктрини, а також заснованих на ній державних інститутів і застосовуваних цими інститутами терористичних методів управління здатне остаточно гарантувати необоротність обраного Україною демократичного шляху» [1, с. 7].

У радянській історіографії історії більшовицької партії очевидно приділялась особлива увага, в тому числі знайшла своє висвітлення соціальна політика одеського комітету РСДРП(б) у 1917 році. Це стосується в основному таких видань як «Одеса. Очерк истории города-героя» [3] та «Из истории Одесской

партійної організації. Очерки» [4]. Подаючи в певній мірі фактичний матеріал, ці видання постійно акцентують увагу на провідній ролі більшовиків у вирішенні соціальних питань, що в значній мірі не відповідало дійсності, а також на тому, що більшовикам весь час доводилось вести запеклу боротьбу з меншовиками та есерами за вплив на робітничі маси, що також не відповідало реальному стану речей. Відповідно до вимог часу висвітлював діяльність більшовиків, в тому числі й їхню соціальну політику, В. Коновалов [5], але при цьому у його праці присутній більший критицизм.

Метою цієї статті є дослідження соціального фактора в діяльності об'єднаного комітету РСДРП у перші місяці революції та визначення дійсної ролі більшовиків у вирішенні нагальних соціальних питань, серед яких чільне місце належало встановленню 8-годинного робочого дня. Особливої уваги потребує дослідження ставлення більшовиків до таких організацій, як мирові камери, фабрично-заводські комітети, профспілки, вплив на які у них у цей час був незначним, через налаштованість більшовицького керівництва на класову боротьбу, в той час як діяльність цих організацій передбачала співробітництво з буржуазією, до чого закликали меншовики й ці заклики знаходили відгук у робітників.

В перші дні й навіть місяці Лютневої революції великих розбіжностей між більшовиками й меншовиками в Одесі не було. Вийшовши з підпілля, вони почали разом проводити роботу у радах, профспілках тощо. Організаційне оформлення одеського комітету РСДРП відбулось, за різними джерелами, 5, 7 чи 12 березня на зборах, на яких були присутні 50 соціал-демократів [5, с. 57; 6, с. 13, 16]. При цьому видання «Хроніка революційних подій в Одесі» вказує, що в ці дні в Одесі нараховувалось близько 50 більшовиків. У тому ж році, коли вийшла друком «Хроніка», В. Анікеєв опублікував результати свого дослідження з відомостями про більшовицькі організації з березня до грудня 1917 року, у яких зазначав, що 50 більшовиків в Одесі було станом на 3 червня [7, с. 98–99].

Більшовики як організована сила участі у виборах до Одеської ради робітничих депутатів не брали. На першому засіданні ради, яке відбулось 6 березня, було обрано виконавчий комітет у кількості 23 осіб, до складу якого увійшли три

більшовики — Я. Володін, Ф. Овсянкін, І. Волков [5, с. 20]. 12 березня відбулось друге пленарне засідання ради, на якому було обрано ще 25 нових членів виконавчого комітету, серед яких були більшовики Г. Ачканов, П. Алексеев, Г. Слепов, Ф. Земіт.

Загалом у цьому складі ради, відповідно й у виконавчому комітеті, значно переважали меншовики. Отже, в цей період меншовики, «переважно інтелігенти» [8, с. 1], домінували кількісно і відповідно їх лінія поведінки була визначальною. Більше того, деякі більшовики активно співпрацювали з меншовиками, зокрема П. Заславський, який був секретарем редакції газети «Южный рабочий», органу Одеського комітету РСДРП [9, арк. 1].

З перших днів діяльності Одеської ради робітничих депутатів та її виконкому значна увага приділялася встановленню 8-годинного робочого дня. До ради почали приходити представники заводів із заявами про те, що робітники відмовляються працювати до того часу, допоки не буде встановлено 8-годинний робочий день. Тому вже на першому засіданні виконкому це питання було внесено до порядку денного й було прийнято постанову, у якій містився заклик до робітників роботу не припиняти, допоки нові її умови не будуть розглянуті на засіданні ради. Проте вже починаючи з 10 березня робітники на багатьох підприємствах почали явочним порядком запроваджувати 8-годинний робочий день [6, с. 17–19].

В радянській історіографії встановлення 8-годинного робочого дня приписувалось виключно наполегливій боротьбі більшовиків, на противагу меншовикам, які нібито намагались відтермінувати цей процес. Позиція ж меншовиків полягала в тому, щоб цей процес набув організованого, а не хаотичного характеру. Дописувач газети «Южный рабочий», наголосивши, що 8-годинний робочий день може відіграти велику роль як у політичному вихованні робітничого класу, так і у розвитку особистості окремого робітника, також закликав підійти до вирішення цього питання з певною обережністю. Він висловив припущення, що, можливо, 8-годинний робочий день не слід запроваджувати на всіх видах промисловості, можливо, у зв'язку з потребами оборони на деяких підприємствах його взагалі запроваджувати не варто [10].

Що стосується виключної ролі більшовиків, то на це питання відповів Г. Ачканов на засіданні президії виконкому ради 15 березня, коли заявив, що робітники самі встановлюють на своїх підприємствах 8-годинний робочий день [5, с. 38]. Через десять років Г. Ачканов вже зовсім по-іншому трактував цей процес, заявляючи, що робітники почали явочним порядком запроваджувати 8-годинний робочий день після того, як прочитали в газетах відповідну постанову, яка була прийнята за ініціативи більшовиків [8, с. 4].

Звичайно, власники підприємств без ентузіазму погоджувались на вимоги робітників. Враховуючи ситуацію, яка склалася навколо питання про новий робочий день, представники «Общества промышленников Юга России» («Проюга») звернулись до ради з пропозицією створити погоджувальну комісію з метою вироблення нових умов щодо робочого часу [5, с. 40]. У результаті проведених переговорів з фабрикантами, заводчиками й власниками ремісничими майстерень, які проводили члени виконавчого комітету та робітничої секції, було укладено попередню угоду щодо: запровадження 8-годинного робочого дня (по суботах 7 годин); плата за 8-годинний робочий день залишається такою ж, як і раніше; створення мирових камер з представників від робітників та фабрикантів на рівних умовах; звільнення робітника із заводу лише за згоди заводського комітету; якщо ж між фабрикантом і фабзавкомом виник конфлікт на цьому ґрунті, то він має бути вирішеним у мировій камері [11].

19 березня на черговому пленарному засіданні Одеської ради робітничих депутатів було прийнято резолюцію з питання про негайне встановлення 8-годинного робочого дня. Втілення цього рішення в життя доручалось виконавчому комітету разом з профспілками [12]. Поза впливом цієї резолюції залишались ремісничі заклади тощо.

Знову таки Г. Ачканов всю заслугу з даного питання приписав собі, заявляючи, що «з метою втілення в життя цієї постанови Г. Ачканову доручили вести переговори з Товариством фабрикантів та заводчиків», тому що «влада на той час була в руках Громадського комітету, а фабрики й заводи ще були в руках своїх власників», але, зіткнувшись з доконаним фактом, останні були вимушені підкоритися рішенням про запровадження 8-годинного робочого дня [8, с. 4].

Запровадження таких соціально-економічних новацій не могло не призводити до численних конфліктів на окремих заводах й фабриках. На деяких заводах, зокрема на заводі Гіршберга, були спроби звільнити тих робітників, які були обрані до ради робітничих депутатів. Проте завдяки авторитету виконавчого комітету як серед робітників, так і серед підприємців такі спроби були не допущені. Були спроби також і масових звільнень робітників, зокрема на фабриках Зусмана та Вальтуха. На такі підприємства робітнича секція направляла своїх представників, яким вдавалось залагодити конфлікт на користь робітників.

Відчувши захист своїх інтересів в особі ради робітничих депутатів, на багатьох заводах робітники почали вимагати підвищення заробітної плати. Всі такі вимоги були підтримані робітничою секцією і не було випадку, щоб робітники вступали з цього приводу у відкритий конфлікт з підприємцями. Зокрема, заробітну плату портових робітників при завантаженні збіжжя було збільшено до 6 крб. замість 4. У швейних майстернях «Лантє» та «Лаваль» заробітна плата зросла на 20 % [11].

Позиція Одеської ради робітничих депутатів полягала в тому, щоб справедливі вимоги робітників щодо 8-годинного робочого дня, підвищення заробітної плати, покращення загальних умов праці не призводили до неорганізованих виступів. Страйк розглядався як крайній засіб боротьби, коли вже були вичерпані всі інші без виключення способи для мирного вирішення конфлікту. Відповідно почала пропагуватися ідея формування мирових камер, які давали змогу вирішувати конфлікти, не доводячи справу до страйку. Таким чином, наголос робився не на страйковій боротьбі, а на взаємних уступках робітників та підприємців.

Відповідно було укладено «Угоду про мирові камери між Радою робітничих депутатів та власниками фабрично-заводських підприємств м. Одеси». Метою цієї угоди було «вирішення мирним шляхом суперечок та непорозумінь, які виникають між роботодавцями й робітниками м. Одеси». Було створено 9 мирових камер, по одній на кожну групу виробництв [12].

8 квітня у приміщені Воронцовського палацу відбулись вибори до мирової камери першої групи виробництв (підприємства машинобудування, суднобудівні заводи тощо). Із 88 кан-

дидатур від робітників було обрано шістьох, серед яких було три більшовика — І. Сапельников, В. Ексле та О. Дехтяренко, робітник суднобудівного заводу Ревенського [13]. Протягом квітня ця мирова камера провела п'ять засідань. Вибори до 2-ї, 3-ї, 5-ї, 7-ї відбулись лише 1 травня.

Дата 1 травня вказує на те, що процес створення мирових камер затягнувся, вони далеко не в повній мірі виправдали сподівання, які на них покладались. Робітники продовжували в першу чергу звертатись до ради робітничих депутатів в особі її робітничої секції. А вже робітничка секція передавала справу до мирової камери. Так само до робітничої секції зверталися й власники підприємств. Так, на засіданні секції 28 квітня розглядалась скарга власників заводів братів Афанасьєвих, братів Гельфан, Урипова, які скаржились на своїх робітників, що ті висунули вимоги, які неможливо виконати, й намагались довести справу до розриву, щоб організувати свою артіль. Для задоволення своїх вимог робітники цих фабрик оголосили бойкот. Робітничка секція у цьому випадку стала на бік власників й визнала бойкот недійсним [14].

Підсумки виборів до мирових камер, які було оприлюднено 20 травня, засвідчили, що до жодної групи мирових камер, крім першої, не було обрано жодного більшовика. Відповідно, коли 30 травня відбулись вибори до Центральної мирової камери, то серед обраних не виявилось також жодного більшовика [15]. Це стало наслідком як того, що серед членів мирових камер представництво більшовиків було незначним, так і того, що ці організації розглядалися ними на той час як форма співпраці з буржуазією, а така співпраця для них була неприйнятною.

Більш дієвим механізмом захисту соціально-економічних інтересів робітників Одеси стали профспілки. Протягом березня–травня 1917 р. в Одесі було створено понад 40 профспілок, які об'єднували понад 35 тис. членів. Така кількість профспілок свідчила про те, що єдиного принципу формування цих організацій не було, переважно вони створювалися за професійним чи цеховим принципом, а не за виробничим. Відповідно працівники харчової промисловості утворили 10 профспілок, портовики, металісти по сім тощо. Виключенням стала профспілка моряків торговельного флоту [5, с. 141]. Вже 15 березня

було створено Одеський тимчасовий виконавчий комітет щодо організації Всеросійської спілки моряків торговельного флоту та розробки його статуту. До складу цього комітету було обрано більшовиків Г. Ачканова та М. Кремлянського [6, с. 20].

1 квітня на засідання Одеського комітету РСДРП було винесено питання про створення в Одесі Центрального бюро профспілок, після обговорення якого було вирішено скликати збори представників усіх уже існуючих профспілок для обміну думками з цього приводу. Для цього було обрано комісію у складі п'яти осіб, серед яких був Ф. Земіт. Такі збори представників 32 профспілок відбулися 15 квітня. 29 квітня на зборах представників профспілок було прийнято рішення про створення Центрального бюро професійних спілок й було затверджено його статут [16].

13 травня відбулись перші загальні збори Центрального бюро профспілок, на яких були присутні представники 32 профспілок. 80 делегатів зборів представляли інтереси понад 80 тис. робітників міста. Збори завершилися обранням секретаріату, який мав нараховувати 21 особу, але було обрано лише 11 осіб. Вакансії було залишено для тих профспілок, які могли приєднатися згодом. 17 травня на засіданні секретаріату було обрано його президію, де головою став меншовик А. Лисянський, скарбником есер С. Соловейчик. Загалом секретаріат складався з меншовиків й есерів. Профспілки металістів, машинобудівників та залізничників, де був значним вплив більшовиків, своїх представників до Центрального бюро профспілок не надіслали [4, с. 128].

Одночасно з профспілками на підприємствах Одеси почали виникати фабрично-заводські комітети, які почали заміняти встановлений до цього інститут заводських старост. Ці комітети обиралися колективами робітників та службовців й відіграли значну роль у революційних подіях 1917 р. Та перш за все фабзавкоми були покликані представляти інтереси робітників під час проведення переговорів з адміністрацією підприємств, у органах державної влади та у громадських організаціях. З часом ці комітети почали відігравати значну роль й в управлінні підприємствами. 11 червня відбулись збори представників фабзавкомів, на яких було обрано центральний комітет, який згодом було названо Центральною радою фабрично-заводських

комітетів. Очолив цей орган меншовик А. Дудюк. Представництво більшовиків у цьому органі також було незначним.

На початку травня 1917 року більшовики розпочали формувати власну фракцію у комітеті РСДРП, а на початку липня створили власний комітет. В цей же період вони все більше відходили від роботи у мирових камерах, профспілках, фабзавкомах, переорієнтувавшись на організацію страйків, роблячи акцент на класовій боротьбі, а не класовому співробітництву і в рамках цих організацій. Страйковий рух та роль більшовиків у цих процесах потребують свого подальшого дослідження.

Література та джерела

1. Кульчицький С. Комунизм в Україні: перше десятиріччя (1919–1928) / Станіслав Кульчицький. — К.: Основи, 1996. — 396 с.
2. Лупандін О. Трансформація більшовицьких ідей в ході боротьби за владу в Україні (лютий 1917 р. — березень 1918 р.): до постановки проблеми / Олексій Лупандін // Проблеми вивчення історії Української революції 1917–1921 рр. — 2012. — Вип. 8. — С. 200–211.
3. Одесса: Очерк истории города-героя / ред. С. Винникий; редкол. С. М. Ковбасюк [и др.]. — Одесса: Обл. изд-во, 1957. — 320 с.
4. Из истории Одесской партийной организации: Очерки / [Ред. коллегия: К. С. Коваленко (отв. ред.) и др.]. — Одесса: Маяк, 1964. — 588 с.
5. Коновалов В. Г. Красный флаг над Одессой / В. Г. Коновалов. — Одесса: Маяк, 1977. — 254 с.
6. Хроніка революційних подій в Одесі. Період боротьби за встановлення Радянської влади (лютий 1917 р. — січень 1918 р.). — Одеса: Одеське обласне видавництво, 1958. — 181 с.
7. Аникеев В. В. Сведения о большевистских организациях с марта по декабрь 1917 года / В. В. Аникеев // Вопросы истории КПСС. — 1958. — № 3. — С. 96–168.
8. Ачканов Г. От Февраля к Октябрю // Октябрь на Одешине: Сборник статей и воспоминаний к 10-летию Октября. — Одесса: Одесская окружная октябрьская комиссия и истпартотдел окрком КП(б)У, 1927. — 492 с.
9. ДАОО. — Ф. П-2. — Оп. 1. — Спр. 138.
10. Южный рабочий. — 1917. — 29 марта.
11. Известия Совета рабочих депутатов и представителей армии и флота. — 1917. — 19 марта.
12. Там само. — 28 марта.
13. Южный рабочий. — 1917. — 13 апреля.
14. Известия Одесского Совета... — 1917. — 29 апреля (12 мая).
15. Там само. — 31 мая (13 июня).
16. Известия Одесского Совета... — 1917. — 2 (15) мая.

REFERENCES

1. KULCHYCKYJ, STANISLAV (1996) *Komunizm v Ukraï'ni: pershe desjatyrichchja (1919-1928) — Communism in Ukraine: first decade (1919-1928)*. Kyiv: Osnovy, 1996 (in Ukrainian).
2. LUPANDIN, OLEKSIJ (2012) Transformacija bil'shovyc'kyh idej v hodi borot'by za vladu v Ukraï'ni (ljutyj 1917 r. — berezen' 1918 r.): do postanovky problemy — The Transformation of the Bolshevik ideas in the course of the power struggle in Ukraine (February 1917 — March 1918): problem definition. *Problemy vyvchennja istorii' Ukraï'ns'koi' revoljucii' 1917-1921 rr. — The issues of the History of Ukrainian Revolution 1917-1921*. 8. pp. 200-211 (in Ukrainian).
3. VINNICKIJ, S. (ed.) (1957) *Odessa: Ocherk istorii goroda-geroja — Odessa: Essay on the history of the city-hero*. Odessa: regional Publishers.
4. KOVALENKO, K. S. (ed.) (1964) *Iz istorii Odesskoj partijnoj organizacii: Ocherki — From the History of the Odessa Party Organization: Study*. Odessa: Majak.
5. KONOVALOV, V. G. (1977) *Krasnyj flag nad Odessoj — The Red Flag over Odessa*. Odessa: Majak.
6. *Hronika revoljucijnih podij v Odesi. Period borot'bi za vstanovlennja Radjans'koi vlahi (ljutij 1917 r. — sichen' 1918 r.) — The Chronicle of the Revolutionary Events in Odessa. The Period of the Struggle for Establishment of the Soviet Authority (February 1917 — January 1918)* (1958) Odesa: Odesa Oblast Publishing House (in Ukrainian).
7. ANIKEEV, V. V. (1958) *Svedenija o bol'shevistskikh organizacijah s marta po dekabr' 1917 goda — Materials on the Bolshevik Organizations from March — December 1917. Voprosy istorii KPSS — The Issues of the History of CPSU*. 3. p. 96-168.
8. ACHKANOV, G. (1927) *Ot Fevralja k Oktjabrju — From 'February' to 'October', Oktjabr' na Odeshhine. Sbornik statej i vospominanij k 10-letiju Oktjabrja — The October Revolution in Odessa Region. Compilation of articles and memoirs dedicated to the 10th anniversary of October Revolution*. Odessa: Odessa district october Commission and the Department of Party History of the District Committee of the Communist Party (Bolsheviks) of Ukraine.
9. Horohovska O. V. *'Bilshovyky Odesy v 1917' — 'Bolsheviks in Odessa in 1917'* Derzhavnuj archiv Odes'koj oblasti. F. P-2, Op. 1, Spr. 138 — The State Archive of the Odessa Oblast. Fund P-2. Catalogue 1. Case 138. Odesa..
10. *Juzhnyj rabochij — The Southern Worker. (1917) March 29th*.
11. *Izvestija Soveta rabochih deputatov i predstavitelej armii i flota — The Herald of the Council of the Workers' Deputies and Representatives of the Army and the Navy (1917) March 19th*.
12. *Izvestija Soveta rabochih deputatov i predstavitelej armii i flota — The Herald of the Council of the Workers' Deputies and Representatives of the Army and the Navy (1917) March 28th*.

13. Juzhnyj rabochij — *The Southern Worker* (1917) April 13th.
14. *Izvestija Soveta rabochih deputatov i predstavitelej armii i flota* — *The Herald of the Council of the Workers' Deputies and Representatives of the Army and the Navy* (1917) April 29th.
15. *Izvestija Soveta rabochih deputatov i predstavitelej armii i flota* — *The Herald of the Council of the Workers' Deputies and Representatives of the Army and the Navy* (1917) May 31st.
16. *Izvestija Soveta rabochih deputatov i predstavitelej armii i flota* — *The Herald of the Council of the Workers' Deputies and Representatives of the Army and the Navy* (1917) May 2nd.

Надійшла до редакції 15 жовтня 2014 р.

УДК 329(477)НРУ

Ю. О. Шушкевич

УЧАСТЬ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ У ВИБОРАХ 1998 РОКУ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «ВОЛИНЬ»

Національний університет «Острозька академія»,
вул. Семінарська 2, м. Острог, 35800, Україна

Шушкевич Юрій Олександрович, аспірант кафедри історії ім.
проф. М. Ковальського, e-mail: gendalfrivne@ukr.net

АНОТАЦІЯ

В статті висвітлено один із аспектів діяльності НРУ на Рівненщині, а саме участь у виборах до Верховної Ради та місцевих рад 1998 року. Матеріали регіональної рухівської газети «Волинь» дозволяють оцінити об'єм виконаної партією роботи, її якість дозволяє оцінити результат виборів, який підтвердив ідеологічне лідерство НРУ в регіоні. Стаття містить значний масив статистичних даних, які дозволяють прослідкувати динаміку зміни симпатій виборців даного регіону, склад рухівських кандидатів, а також громадські та політичні сили, які підтримали ініційоване НРУ виборче об'єднання «Рух за народ, за Україну!». Завдяки проведеній роботі партія отримала 29,37 % голосів виборців області, це забезпечило НРУ вагоме представництво у Верховній Раді України та місцевих радах на Рівненщині наприкінці 90-х років ХХ ст. Помітний внесок у перемогу вніс лідер рівненського крайового осередку НРУ В. Червоний.

Ключові слова: НРУ; Рівненщина; парламентські вибори 1998; політичні партії України.